

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการเครือข่ายร่วมงานในโครงการ
สร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*
FACTORS AFFECTING THE SUCCESS OF COOPERATION
NETWORK MANAGEMENT IN THE FOREST FOR INCOME
PROJECT ACCORDING TO THE ROYAL INITIATIVE OF MAHA
CHAKRI SIRINDHORN

อติพร เกิดเรือง

Atiporn Gerduang

มหาวิทยาลัยชินวัตร

Shinawatra University, Thailand

Email: atiporn.g@siau.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ 2) ความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ และ 4) เพื่อสร้างรูปแบบเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ สอบถามความคิดเห็นผู้บริหารการศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่ม และเจ้าหน้าที่/บุคลากร ที่เกี่ยวกับเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างอาชีพตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตร Taro Yamane ได้จำนวน 594 คน เก็บแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 548 คน โดยใช้เครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .988 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านกระบวนการสร้างป่า สร้างรายได้ ทั้งในรายด้านและรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อการดำเนินงานอยู่ในระดับดี เกือบทุกข้อ 2) ความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ในรายด้านและ

* Received 9 March 2022; Revised 23 March 2022; Accepted 27 March 2022

รายข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นต่อการดำเนินงานอยู่ในระดับดี 3) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .944 สามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ.890 4) รูปแบบเครือข่ายร่วมงาน ในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ คือ การประสานชักชวน การติดตามให้คำแนะนำ การส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม การจดทะเบียนกลุ่ม การจัดทำรูปแบบสร้างป่าสร้างอาชีพ การสรุป ความเหมาะสมในการปลูกพืช การจัดทำแผนการปลูกพืช การรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ และ การจัดหาพันธุ์ไม้

คำสำคัญ: การจัดการเครือข่าย, ความสำเร็จ, โครงการพระราชดำริ

Abstract

The Objectives of this research article were to 1) to study the factors of a cooperation network in the Forest for Income project, 2) to assess the success of cooperation network management in the Forest for Income project, 3) to identify the factors affecting the success of cooperation network management in the Forest for Income project, and 4) to develop a cooperation network model for the Forest for Income project. This study used a quantitative study approach. Data collection was conducted using questionnaires with a 5-rating scale. Samples included 594 educational administrators, group directors, and officers connected to the cooperation network in the Forest for Income project according to the royal initiative of Maha Chakri Sirindhorn. The size of samples was determined based on Taro Yamane. The number of returned questionnaires was 548, and the reliability of the questionnaires was .988. Data analysis was carried out using computer software to calculate mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), and multiple regression analysis. The results showed that most samples agreed that the operation of the project was good in almost every aspect. For the success of the cooperation of the project, samples agreed that the operation was good in every aspect. Multiple correlation was .944 that could predict 89% accuracy, and the model for the cooperation network in the project involved invitation, tracking, group process support, group registration, forest for income development, suitability conclusion about planting, planting plan, participant recruitment, and plant procurement.

Keywords: Network Management, Success, Royal Project

บทนำ

ประเทศไทยในอดีตมีป่าไม้ปกคลุมอย่างอุดมสมบูรณ์ แต่จากการเพิ่มขึ้นของประชากร ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีความต้องการใช้ทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่เพื่อทำการเกษตรมากขึ้น เป็นเหตุให้มีการบุกรุกทำลายป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำหรือพื้นที่สูง รวมทั้งไฟป่าที่เกิดจากการเผาป่าทำไร่ การเตรียมพื้นที่ทำการเกษตร การล่าสัตว์ แม้แต่โครงการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างถนน การทำเหมืองแร่ การเลี้ยงสัตว์ในเขตภูเขา มากขึ้น การใช้สารเคมีในการทำเกษตรบนพื้นที่สูงจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ต้นน้ำ และพื้นที่ตอนล่างของลุ่มน้ำก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อมตามมา จะเห็นได้ว่า ในฤดูฝนเมื่อเกิดฝนตกหนักมักจะมีน้ำป่าไหลหลากลงมาและมีดินถล่มเป็นประจำ เมื่อเข้าสู่ฤดูแล้งมักจะเกิดการขาดแคลนน้ำ ซึ่งส่งผลถึงการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชาชนโดยตรง ปริมาณน้ำลดลง ขาดความอุดมสมบูรณ์ ระบบนิเวศเสียสมดุล เหล่านี้ล้วนเป็นผลสืบเนื่องจากการทำลายทรัพยากรป่าไม้ทั้งสิ้น (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2563)

โครงการสร้างป่าสร้างรายได้เป็นโครงการที่ กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีพระราชดำริให้มีการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารที่ถูกทำลาย โดยได้ดำเนินการไปพร้อมกันทั้งด้านการสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนให้ร่วมฟื้นฟูป่า เป็นผู้รักษาป่าและอยู่กับป่าอย่างกลมกลืนแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกับป่า และมีอาชีพเสริมจากการปลูกพืช โดยที่ไม่ทำลายป่าไม้ โดยการรณรงค์ปลูกป่าร่วมกับพืชเศรษฐกิจโดยดำเนินโครงการเป็นรูปแบบผสมผสานเชิงสหวิทยาการที่ต้องใช้หลักการบูรณาการร่วมกัน ทั้งด้านความรู้ทางด้านป่าไม้ การเกษตร หลักเศรษฐศาสตร์และกฎหมายโดยใช้กระบวนการเรียนรู้เป็นกลไกขับเคลื่อนงาน การดำเนินโครงการจึงมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการปกครอง สำนักงาน กศน. นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานราชการอื่น รวมทั้งภาคธุรกิจเอกชนร่วมกันสนับสนุน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายการจัดเป็นกิจกรรมฟื้นฟูป่าต้นน้ำ การออกแบบการปลูกพืชจึงกำหนดให้ปลูกไม้ป่าผสมผสานร่วมกับไม้เกษตร เพื่อรักษาป่าให้มีสภาพใกล้เคียงธรรมชาติ โดยเกษตรกรสามารถเก็บผลผลิตจากไม้เกษตรที่ปลูกร่วมกับไม้ป่าขายหรือบริโภคได้ ซึ่งป่าแต่ละประเภทจะเป็นป่าดงดิบเขา ป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบชื้น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ซึ่งมีลักษณะของพื้นที่ต่างกัน ที่ผ่านมามีการเปิดพื้นที่เพื่อทำเกษตรเชิงเดี่ยวจึงก่อให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของดินเป็นปริมาณมาก การแก้ปัญหาที่เหมาะสมคือ การปลูกป่า การฟื้นฟูป่าต้นน้ำ และสร้างรายได้ในการปลูกป่าให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยกำหนดให้มีรูปแบบผสมผสานระหว่างไม้ป่า และไม้เกษตรในสถานที่ใกล้เคียงป่าธรรมชาติ เช่น การปลูกในพื้นที่ราบ ปลูกในพื้นที่ลาดชัน การคัดเลือกชนิดไม้ที่จะปลูก และสัดส่วนต้นไม้ที่ปลูกต่อไร่

สำหรับการเลือกไม้เกสรนั้น จะเป็นลักษณะของไม้เขตร้อน ไม้ผลเขตกึ่งร้อน ไม้ผลเขตหนาวเป็นหลัก (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2557)

จากการดำเนินโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ นำร่องในอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่านมาตั้งแต่ปี 2556 มีชาวบ้านเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 19,890 ครัวเรือน มีพื้นที่ 71,786 ไร่ เป็นพื้นที่กำลังฟื้นฟูและอนุรักษ์ โดยทำงานร่วมกับ กรมป่าไม้ และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) รวมทั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งขั้นตอนการดำเนินงานมีการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่าง ชุมชน ครู กศน. เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญว่าจะได้รับประโยชน์อะไรจากโครงการ ทำอย่างไรถึงจะทำมาหากินได้โดยไม่ถูกจับและมีรายได้รองรับ ทำให้ชาวบ้านมั่นใจต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยได้รับสมัครชาวบ้านที่สมัครใจที่จะนำพื้นที่ของตนเข้าร่วมโครงการ โดยไม่มีการบังคับ รวมทั้งจดทะเบียนกลุ่มสร้างป่าสร้างรายได้เป็นวิสาหกิจชุมชนจนถึงปัจจุบัน (Isranews, 2562)

ปัจจุบันโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ได้รับความสนใจอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ในการนำไปสู่การปรับกระบวนการดำเนินงานและสร้างรูปแบบเครือข่ายราษฎรผู้เข้าร่วมโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ และนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงานของรัฐ และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ เพื่อความกินดีอยู่ดีของราษฎร และสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้
2. เพื่อศึกษาความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้
4. เพื่อสร้างรูปแบบเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย ภาศเครือข่ายระดับผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการปกครอง กรมป่าไม้ กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร ผู้นำชุมชน และสำนักงาน กศน. จำนวน 757 คน และครูอาสาสมัคร กศน. ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและขับเคลื่อนงานในพื้นที่ จำนวน 518 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,275 คน ในพื้นที่ทรงงานตามโครงการ

พระราชดำริ “โครงการสร้างป่า สร้างรายได้” จำนวน 11 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอแม่แจ่ม 2) อำเภอมวกน้อย 3) อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ 4) อำเภอแม่สะเรียง 5) อำเภอสมเด็จ จังหวัดแม่ฮ่องสอน 6) อำเภอบ่อเกลือ 7) อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน 8) อำเภอท่าสองยาง 9) อำเภอพบพระ 10) อำเภอแม่ละมาด 11) อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอจำนวน 11 อำเภอ

กลุ่มตัวอย่าง

คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากร 1,275 คน โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ 97% ความผิดพลาดไม่เกิน 3% ของสูตร Yamane, T. ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 594 คน จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แบบสอบถามกลับคืน จำนวน 548 คน (Yamane, T., 1967)

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างอาชีพ ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
2. การศึกษาสภาพการดำเนินงาน ปัญหา และความต้องการจำเป็นโครงการสร้างป่าสร้างอาชีพ ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
3. การสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างอาชีพ ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
4. การศึกษาแนวคิดการสร้างความสำเร็จของโครงการสร้างป่าสร้างอาชีพ ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
5. การสร้างเครื่องมือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างอาชีพ ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย
6. การจัดเก็บข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างอาชีพ ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
7. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างอาชีพ ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
8. การสรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างอาชีพ ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
9. การจัดทำรายงานสมบูรณ์ เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างอาชีพ ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์สมการทำนายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองกลุ่ม โดยใช้ Multiple Regression Analysis ด้วยการวิเคราะห์แบบขั้นตอน (Stepwise)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อประมาณค่าเฉลี่ยของตัวแปรโดยได้สรุปรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ พบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ จำนวน 21 ปัจจัย ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของกระบวนการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ในภาพรวม

กระบวนการสร้างเครือข่ายร่วมงาน ในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล	3.68	0.61	ดี
2. การจัดทำรูปแบบสร้างป่าสร้างอาชีพ	3.59	0.65	ดี
3. การคัดเลือกผู้นำโครงการ	3.75	0.71	ดี
4. การประชุมผู้นำโครงการ	3.85	0.67	ดี
5. การทัศนศึกษา	3.55	0.76	ดี
6. การประสานชักชวนเข้าร่วมโครงการ	3.39	0.86	ปานกลาง
7. การรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ	3.81	0.72	ดี
8. การจัดตั้งคณะทำงานระดับอำเภอและตำบล	3.75	0.71	ดี
9. การทำความเข้าใจและความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ	3.78	0.69	ดี
10. การร่วมทัศนศึกษา	3.40	0.84	ปานกลาง
11. การสำรวจและความต้องการของพื้นที่	3.68	0.74	ดี
12. การสรุปความเหมาะสมในการปลูกพืช	3.49	0.80	ดี
13. ประชุมคณะทำงานระดับอำเภอ	3.35	0.85	ปานกลาง
14. การจัดหาพันธุ์ไม้	3.31	0.85	ปานกลาง
15. การจัดทำแผนการปลูกพืช	3.53	0.73	ดี
16. กิจกรรมการปลูกพืช	3.71	0.73	ดี
17. การส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม	3.37	0.78	ปานกลาง
18. การส่งเสริมการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์	3.53	0.75	ดี
19. การส่งเสริมอาชีพภายในกลุ่ม	3.49	0.77	ดี
20. การจดทะเบียนกลุ่ม	3.22	0.88	ปานกลาง
21. การติดตามให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหา	3.62	0.71	ดี
รวม	3.57	0.75	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อการดำเนินงานอยู่ในระดับดี เกือบทุกข้อ ยกเว้น การดำเนินงานที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ กระบวนการข้อที่ 10 การร่วมทัศนศึกษา ข้อ 6 การประสานชักชวนเข้าร่วมโครงการ ข้อ 17 การส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม ข้อ 13 ประชุมคณะทำงานระดับอำเภอ ข้อ 14 การจัดหาพันธุ์ไม้ และข้อ 20 การจดทะเบียนกลุ่ม

2. ผลการศึกษาความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ พบว่า ความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ในภาพรวม

ความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงาน ในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	3.47	0.66	ดี
2. การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิก	3.48	0.73	ดี
3. การกำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจ	3.36	0.75	ปานกลาง
4. การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างพอเพียง	3.41	0.76	ดี
5. การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหา	3.54	0.75	ดี
6. การสร้างผู้นำรุ่นใหม่	3.47	0.73	ดี
รวม	3.46	0.73	ดี

จากตารางที่ 2 พบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่าง มีความเห็นต่อการดำเนินงานอยู่ในระดับดี ยกเว้น การดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความสำเร็จด้านที่ 3 การกำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจ

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้พบว่า

3.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านกระบวนการและความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ พบว่า ปัจจัยทั้ง 21 กระบวนการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ทุกตัวแปร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าระหว่าง .575 ถึง .805 สำหรับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ภายในระหว่างกระบวนการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ทั้ง 21 กระบวนการ โดยทุกกระบวนการมีความสัมพันธ์ภายในกันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าระหว่าง .360 ถึง .822

3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ พบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการสร้างป่า สร้างรายได้ กับความสำเร็จในการสร้าง

เครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .944 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ .890 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ เท่ากับ $\pm .218$ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ พบว่า การประสานชักชวนเข้าร่วมโครงการ การติดตามให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาการส่งเสริมกระบวนการกลุ่มการจดทะเบียนกลุ่มการจัดทำรูปแบบสร้างป่าสร้างรายได้การสรุปความเหมาะสมในการปลูกพืชการจัดทำแผนการปลูกพืชการรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ และการจัดหาพันธุ์ไม้เป็นปัจจัยทางบวกที่สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่า สร้างรายได้

4. ผลการสร้างรูปแบบเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ พบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการสร้างป่า สร้างรายได้ กับการสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ตามลำดับ พบว่า การประสานชักชวนเข้าร่วมโครงการการติดตามให้คำแนะนำ การส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม การจดทะเบียนกลุ่ม การจัดทำรูปแบบสร้างป่าสร้างรายได้ การสรุปความเหมาะสมในการปลูกพืช การจัดทำแผนการปลูกพืช การรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ และการจัดหาพันธุ์ไม้เป็นปัจจัยทางบวกที่สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ฯ ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้

ตัวแปร	b	SE _b	β	t	p-value
(Constant)	.137	.059	-	2.331	.020*
x6 (การประสานชักชวนเข้าร่วมโครงการ)	.300	.015	.197	19.359	.000**
x21 (การติดตามให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหา)	.181	.024	.142	7.609	.000**
x17 (การส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม)	.119	.022	.113	5.451	.000**
x20 (การจดทะเบียนกลุ่ม)	.085	.016		5.426	.000**
x2 (การจัดทำรูปแบบสร้างป่าสร้างอาชีพ)	.063	.024	.063	2.599	.010**
x12 (การสรุปความเหมาะสมในการปลูกพืช)	.057	.017	.069	.062	2.260
x15 (การจัดทำแผนการปลูกพืช)	.055	.024			.024*
x7 (การรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ)	.051	.018	.057	2.779	.006**
x14 (การจัดหาพันธุ์ไม้)	.048	.018	.063	2.713	.007**

R = .944, R² = .890, SE_{est.} = .218, F = 485.871, **p < .01, *p < .05

จากตารางที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ พบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการสร้างป่า สร้างรายได้ กับการสำเร็จในการ

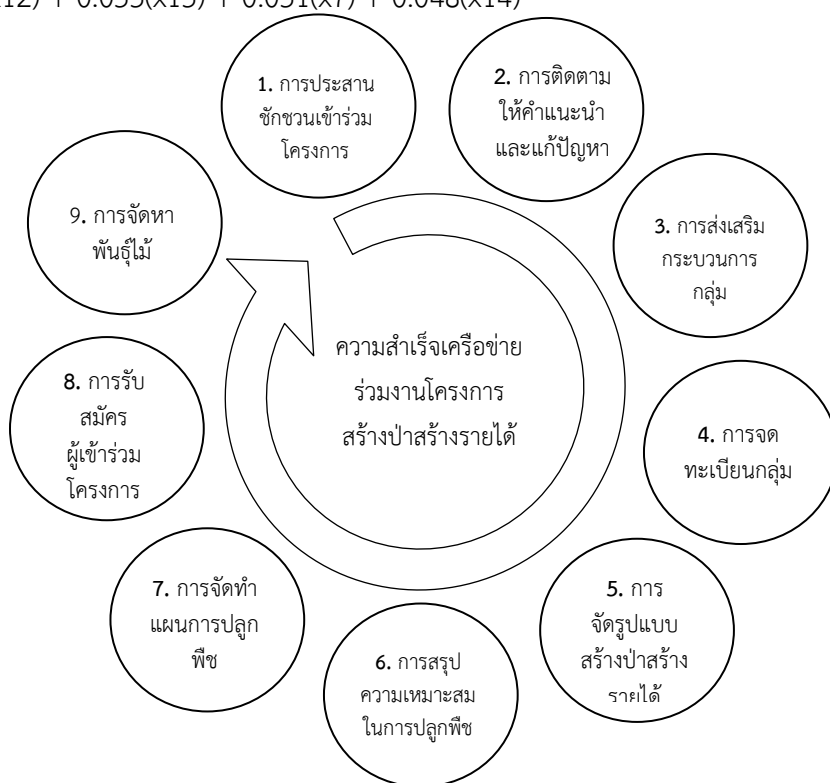

สร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .944 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ .890 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ เท่ากับ $\pm .218$

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ พบว่า การประสานชักชวนเข้าร่วมโครงการ (x6) การติดตามให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหา (x21) การส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม (x17) การจดทะเบียนกลุ่ม (x20) การจัดทำรูปแบบสร้างป่าสร้างอาชีพ (x2) การสรุปความเหมาะสมในการปลูกพืช (x12) การจัดทำแผนการปลูกพืช (x15) การรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ (x7) และการจัดหาพันธุ์ไม้ (x14) เป็นปัจจัยทางบวกที่สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้

ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ปรากฏดังสมการพยากรณ์ และรูปแบบดังภาพประกอบต่อไปนี้

$$y' = 0.137 + 0.30(x6) + 0.181(x21) + 0.119(x17) + 0.085(x20) + 0.063(x2) + 0.057(x12) + 0.055(x15) + 0.051(x7) + 0.048(x14)$$

ภาพที่ 1 รูปแบบเครือข่ายร่วมงานโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามโครงการพระราชดำริฯ

อภิปรายผล

ความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริเป็นโครงการที่เน้นการฟื้นฟูต้นน้ำและการให้ชาวบ้านสามารถสร้างอาชีพได้ในชุมชนอย่างเกื้อกูลกัน ซึ่งจากการปฏิบัติงานโครงการมาช่วงระยะเวลาหนึ่งผ่านกระบวนการจัดการ จำนวน 21 ปัจจัย เพื่อให้เกิดการบูรณาการในเชิงพื้นที่ อย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ฯ นั้น มีจำนวน 9 ปัจจัย คือ 1) การประสานชักชวนเข้าร่วมโครงการ 2) การติดตามให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหา 3) การส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม 4) การจดทะเบียนกลุ่ม 5) การจัดทำรูปแบบสร้างป่าสร้างอาชีพ 6) การสรุปความเหมาะสมในการปลูกพืช 7) การจัดทำแผนการปลูกพืช 8) การรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ และ 9) การจัดหาพันธุ์ไม้ โดยสามารถอภิปรายผลการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การประสานชักชวนเข้าร่วมโครงการเป็นปัจจัยลำดับแรกที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ จะต้องมีการประสานให้ผู้นำโครงการเกิดการส่งเสริมจิตสำนึกในการรักษป่า และชักชวนชาวบ้านเข้าร่วมทำกิจกรรมตามโครงการสร้างป่าสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง การประสานงานจึงต้องใช้กระบวนการความร่วมมือไว้การเจรจา (Negotiation) การตกลงยอมรับ (Commitment) การดำเนินการ (Implementation) และการประเมิน (Assessment) ในขณะเดียวกัน กระบวนการความร่วมมือสามารถเสริมการกระตุ้น โดยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ (Activation) การวางกรอบความร่วมมือ (Framing) การระดมความร่วมมือ (Mobilization) ดังที่ Burke, A. กล่าวว่า การชักชวนเข้าร่วมโครงการเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและสนับสนุนการเสริมสร้างอำนาจแก่ประชาชน และยังเป็นช่องทางสำหรับการสร้างความสัมพันธ์ในระดับชุมชน (Burke, A., 1999) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เทพณรงค์ ยะสุข ที่ได้ศึกษาโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา โดยพบว่า ครู กศน. ได้ดำเนินการชักชวนและประสานงานกับชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานมีผู้เข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น ทั้งการขยายพื้นที่เพาะปลูก และมีผู้สนใจใหม่เข้าร่วมโครงการ (เทพณรงค์ ยะสุข, 2557)

2. การติดตามให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาจัดเป็นปัจจัยลำดับรองลงมาที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ได้ส่งเสริมให้ชุมชนและชาวบ้านดำเนินการให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษา และร่วมแก้ไขปัญหาผู้เข้าร่วมโครงการ รวมทั้งติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนและผลตามกลุ่มกิจกรรมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง การให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาให้ชาวบ้านจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการสร้างป่าสร้างรายได้ ได้แก่ 1) การสร้างสัมพันธภาพให้เกิดความอบอุ่น

สบายใจ และไว้วางใจ 2) ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้สำรวจปัญหา 3) เข้าใจปัญหา สาเหตุ ความต้องการของชาวบ้าน 4) ร่วมวางแผน แก้ปัญหา และ 5) ช่วยให้ชาวบ้านมีแรงจูงใจและ กำลังใจที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองสอดคล้องกับแนวคิดของ (Boissevain, J. & Mitchell, J. C., 1973) ได้กล่าวว่า การติดตามผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วน เป็นการติดตาม ความก้าวหน้าและความสำเร็จเป็นระยะ ๆ จะทำให้การดำเนินการโครงการมีประสิทธิภาพ และดังที่ (อลองกต สารกาล และศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ, 2561) ได้ศึกษาแนวทางการสร้างองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเลิศด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด พบว่า แนวทางการส่งเสริมเครือข่ายที่เหมาะสมควรคำนึงถึง การทำงานร่วมกัน มีการวางแผน ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ และระดมทรัพยากรร่วมกัน เพื่อร่วมกันติดตามและแก้ไขปัญหา เน้นการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบายหรือ การสนับสนุนของรัฐ รวมไปถึงศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. การส่งเสริมกระบวนการกลุ่มจัดเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของ เครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ได้ส่งเสริมให้ชุมชนและชาวบ้าน ดำเนินกิจกรรมในการคัดเลือกกรรมการ ส่งเสริมการออมทรัพย์และการลงทุน การจัดวาง ระเบียบกลุ่ม การประชุมคณะกรรมการและสมาชิก และการติดตามและแก้ไขปัญหาเพื่อ ส่งเสริมให้ชาวบ้านผู้เข้าร่วมโครงการมีความสามัคคี ผูกพัน เช่น กิจกรรมการออม การรวมกันซื้อและขาย การแปรรูป การผลิต การถนอมอาหาร ศิลปะประดิษฐ์ หัตถกรรม ธนาคารพันธุ์ไม้ชุมชน สินค้า และการพัฒนาสู่สหกิจชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยการส่งเสริมให้ เกิดการจัดกลุ่มกันนั้น ต้องอาศัยกระบวนการทำงานร่วมกัน ได้แก่ กำหนดจุดมุ่งหมายการ ดำเนินงาน และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในด้านการวิเคราะห์ การสรุป และ การประเมินผลตามจุดมุ่งหมายว่าสำเร็จมากน้อยเพียงใดรวมถึงสังเกตความสัมพันธ์ในกลุ่มของ สมาชิกเป็นสำคัญซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (กัจจกร ตติยภว, 2558) ที่ได้กล่าวว่า โครงการ สร้างป่าสร้างรายได้สามารถใช้กระบวนการเรียนรู้กลุ่มให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ในการสร้าง จิตสำนึกในการปลูกป่าและดูแลต้นไม้ และดังที่ (Burke, A., 1999) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ที่อิง อาศัยเป็นไปตามกฎการไหลเวียน โดยมุ่งเน้นการสานต่อกับปัจเจกบุคคล กลุ่มและองค์กร เครือข่ายเพื่อให้เกิดกระบวนการอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกัน

4. การจดทะเบียนกลุ่มจัดเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของเครือข่าย ร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ได้ส่งเสริมให้ชุมชนและชาวบ้าน ดำเนินการส่งเสริมให้มีการแนะนำให้กลุ่มได้จดทะเบียนกับทางราชการ เช่น การจัดทำวิสาหกิจ ชุมชน เพื่อให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทราบ และสนับสนุนตามความเหมาะสมในการ ดำเนินการที่ผ่านมา ทั้งนี้ในการจดทะเบียนเพื่อจัดตั้งกลุ่มนั้นจะส่งผลให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ

ผลผลิตจะเกิดมาจากกระบวนการในชุมชน เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมของชุมชน มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสาน และมีการดำเนินการแบบบูรณาการร่วมกันในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Boissevain, J. & Mitchell, J. C., 1973) ที่ได้กล่าวว่าเครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่แตกต่างไปจากกลุ่มที่มีขอบเขตชัดเจน รู้ว่าใครเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยน ติดต่อสื่อสาร และการอยู่ร่วมกัน

5. การจัดทำรูปแบบสร้างป่าสร้างอาชีพจัดเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ได้ส่งเสริมให้ชุมชนและชาวบ้านร่วมกันกำหนดวิธีดำเนินการศึกษาหาพันธุ์ไม้ป่า ไม้เกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ ตลอดจนการจัดการพื้นที่ปลูก รูปแบบการปลูกพืช การดูแลรักษา รวมถึงการจัดหาพันธุ์ไม้และการตลาด โดยระดมสมองเพื่อสร้างทางเลือกให้ชาวบ้านและชุมชนที่รับผิดชอบพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยหลักการ ได้แก่ 1) ชาวบ้านต้องมีการวิเคราะห์ตนเองทั้ง ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดในการดูแลพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ 2) ชาวบ้านจะต้องวิเคราะห์อาชีพและแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับปลูกพืช ความต้องการของชุมชน เวลาและทุนทรัพย์ที่ใช้ในการดูแลรักษาพันธุ์ไม้ และการเข้าถึงแหล่งการตลาด และ 3) นำผลที่ได้มาปรับปรุง หรือปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาอาชีพไปตามความเหมาะสมสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (โชติ บดีรัฐ และยุวดี พ่วงรอด, 2562) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า แนวทางการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง การกำหนดรูปแบบความต้องการและการดำเนินการควรมีส่วนร่วมสนับสนุนแบบภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาคประชาชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชน

6. การสรุปความเหมาะสมในการปลูกพืชจัดเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ได้ส่งเสริมให้ชุมชนและชาวบ้านดำเนินการสรุปพันธุ์ไม้และความต้องการพันธุ์พืชของพื้นที่เป้าหมาย รวมถึงการสรุปพื้นที่และพันธุ์ไม้ของผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จ โดยมุ่งสร้างให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้วยการหมั่นค้นคว้าหาความรู้ ร่วมกับข้อมูลที่แท้จริงจากการลงมือทำ รวมทั้งนำความรู้จากหลาย ๆ ด้านมาประยุกต์ใช้ในการปลูกป่าสร้างรายได้ และสามารถนำมาปรับใช้ได้อีกวิชาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกันโดยตรงอย่างยั่งยืนในชุมชนสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (กฤตลักษณ์ กันโต และคณะ, 2563) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรผู้เข้าร่วมโครงการสร้างป่าสร้างรายได้จังหวัดเลย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อกรมีส่วนร่วมของราษฎรที่มีต่อโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน การเป็นกลุ่มสมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับข่าวสาร การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การได้รับการฝึกอบรม และการได้รับความรู้

7. การจัดทำแผนการปลูกพืชจัดเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ได้ส่งเสริมให้ชุมชนและชาวบ้านดำเนินการประสานงานผู้เข้าร่วมโครงการในการชี้แจงทำความเข้าใจ และร่วมกันจัดทำแผนการปลูกพืช ตลอดจนให้ความรู้เรื่องการปลูกพืชและการดูแลรักษา เพื่อวางเงื่อนไขแก่ผู้รับพันธุ์ไม้ในการจัดทำธนาคารพันธุ์ไม้ชุมชน ตามความจำเป็นและเหมาะสม ในการวางแผนการปลูกพืชให้เกิดประสิทธิผลนั้นจึงต้องอาศัยกระบวนการต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันพิจารณาโดยคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ จัดให้มีการวางแผนการทำงานอย่างมีระบบ มีขั้นตอน เพื่อลดความซ้ำซ้อน ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย รวมถึงมีวิธีการตรวจสอบ วิธีการวัดผลในการทำงาน เพื่อนำไปปรับปรุง และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการสร้างป่าสร้างรายได้ในชุมชนสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (โชติ บดีรัฐ และยุวดี พ่วงรอด, 2562) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า แนวทางในการนำไปปฏิบัติได้จริงในการสร้างชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน ได้แก่ ฐานความรู้ ระบบข้อมูลความสัมพันธ์ และแนวทางในการนำไปปฏิบัติได้จริง

8. การรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการจัดเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ได้ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติและผู้นำโครงการจัดทำประชาคมให้ความรู้แก่ผู้สนใจและรับสมัครบุคคลเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสร้างป่าสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องให้ความสำคัญต่อรูปแบบการรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการนั้นจัดเป็นความรับผิดชอบของคนในชุมชน และเป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคนเนื่องจากสมาชิกที่เข้าร่วมควรมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นหรือร่วมตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มของชุมชนได้ กลุ่มที่ประสบความสำเร็จมักมีการจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจนเป็นการเฉพาะเพื่อกระจายความรับผิดชอบของสมาชิกในการร่วมกันปลูกป่าและสร้างรายได้ร่วมกัน ตลอดจนการที่ชาวบ้านมีความอดทนและพยายามสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมหากมีความร่วมมือเป็นอย่างดีและตระหนักถึงความสำคัญกับการดำเนินงานก็อาจจะทำให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างประสบความสำเร็จ โดยสมาชิกอาจให้ความร่วมมือให้กิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การเข้าร่วมประชุม การร่วมติดตาม พร้อมทั้งร่วมคิดและเสนอความเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Starkey, P., 1997) ที่ได้กล่าวว่า การเข้าร่วมเครือข่ายจะเป็นการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการโดยการรับสมัครจากหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานภาคเอกชน หรืออาจเกิดขึ้นแบบไม่เป็นทางการจัดเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันของบุคคลหรือองค์กรที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นช่องทางการแลกเปลี่ยนและร่วมมือภายในเครือข่าย สามารถจัดขึ้นในลักษณะการประชุม การประชุมเชิงปฏิบัติการหรือการสัมมนา การเผยแพร่เอกสาร และการทำกิจกรรมร่วมกัน

9. การจัดหาพันธุ์ไม้จัดเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ได้ดำเนินการสนับสนุนพิจารณาพันธุ์ไม้รวบรวมข้อมูลตามแบบรายงานและสรุปจำนวนพันธุ์ไม้ที่ต้องการจัดหาในช่วงที่ผ่านมาอย่างเหมาะสม ดังนั้น ในการจัดหาพันธุ์ไม้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีแหล่งวัตถุดิบที่เพียงพอและสามารถหาได้สะดวก เพื่อลดต้นทุน นอกจากนี้ ทักษะและความรู้ความสามารถหรือภูมิปัญญาชาวบ้านของสมาชิกจะช่วยให้พันธุ์ไม้ที่ผลิตได้นั้นมีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่ภาคสังคมและชุมชนมีความต้องการซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (กำจร ตติยกวี, 2558) ได้กล่าวว่า การฟื้นฟูป่านั้นต้องมีการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ส่งเสริม จัดหาพันธุ์ไม้และวิธีการปลูกต้นไม้ เพื่อแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

ความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริฯ เป็นโครงการที่เน้นการฟื้นฟูต้นน้ำและการให้ชาวบ้านปลูกป่าสร้างรายได้สามารถสร้างอาชีพได้ในชุมชนอย่างเกื้อกูลกัน ซึ่งจากการปฏิบัติงานโครงการมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้เกิดการบูรณาการในเชิงพื้นที่อย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่ความสำเร็จของเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ โดยมีหลักการสำคัญ 9 ประการดังนี้

1. การประสานชักชวน (Coordination) เป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นในการให้โครงการมีประสิทธิภาพมากขึ้นชาวบ้านและชุมชนต้องใช้กระบวนการความร่วมมือไว้การเจรจา (Negotiation) การตกลงยอมรับ (Commitment) การดำเนินการ (Implementation) และการประเมิน (Assessment) ในขณะเดียวกันจะต้องมีการกระตุ้น โดยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ (Activation) การวางกรอบความร่วมมือ (Framing) การระดมความร่วมมือ (Mobilization) ซึ่งที่ผ่านมาหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่มีเพียงการประสานให้ผู้นำโครงการเกิดการส่งเสริมจิตสำนึกในการรักษป่า และชักชวนชาวบ้านเข้าร่วมทำกิจกรรมเท่านั้น

2. การให้คำแนะนำ (Advice) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าถึงชาวบ้านและชุมชน หลักการสำคัญ ได้แก่ 1) การสร้างสัมพันธภาพให้เกิดความอบอุ่น สบายใจ และไว้วางใจ 2) ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้สำรวจปัญหา 3) เข้าใจปัญหา สาเหตุ ความต้องการของชาวบ้าน 4) ร่วมวางแผน แก้ปัญหา และ 5) ช่วยให้ชาวบ้านมีแรงจูงใจและกำลังใจที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง ซึ่งที่ผ่านมาหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ได้เพียงแค่ให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาและร่วมแก้ไขปัญหาผู้เข้าร่วมโครงการ ดังนั้น การพัฒนาและติดตามชาวบ้านและชุมชนให้เกิดความเข้าใจต่อโครงการมากขึ้นในกระบวนการสร้างป่าสร้างรายได้

3. การส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม (Group process) มีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักของกระบวนการทำงานร่วมกันเข้ามาช่วยปรับปรุงพัฒนาการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มเติม ได้แก่ กำหนดจุดมุ่งหมายการดำเนินงาน และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในด้านการวิเคราะห์ การสรุป และการประเมินผลตามจุดมุ่งหมายว่าสำเร็จ มากน้อยเพียงใดรวมถึงสังเกตความสัมพันธ์ในกลุ่มของสมาชิกเป็นสำคัญ ซึ่งลักษณะการทำงานที่ผ่านมามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ได้เพียงส่งเสริมให้ชุมชนและชาวบ้านมีกิจกรรมในการคัดเลือกกรรมการ ส่งเสริมการออมทรัพย์และการลงทุน การจัดวางระเบียบกลุ่ม การประชุม คณะกรรมการและสมาชิก และการติดตามและแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านผู้เข้าร่วมโครงการมีความสามัคคี

4. การจดทะเบียนกลุ่ม (Group registration) ในการจดทะเบียนเพื่อจัดตั้งกลุ่มนั้นมีความสำคัญที่จะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมในชุมชน ผลผลิตจะเกิดมาจากกระบวนการในชุมชน เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมของชุมชน จนเกิดฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสาน และเกิดการดำเนินการแบบบูรณาการร่วมกันในชุมชน ซึ่งที่ผ่านมามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้มีเพียงให้กลุ่มได้จดทะเบียนกับทางราชการ เช่น การจัดทำวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทราบ และสนับสนุนตามความเหมาะสมในการดำเนินการที่ผ่านมา

5. การจัดทำรูปแบบสร้างป่าสร้างอาชีพ (Model) การระดมสมองจะเป็นการสร้างทางเลือกให้ชาวบ้านและชุมชนที่รับผิดชอบพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยหลักการที่สำคัญ ได้แก่ 1) ชาวบ้านต้องมีการวิเคราะห์ตนเองทั้ง ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดในการดูแลพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ 2) ชาวบ้านจะต้องวิเคราะห์อาชีพและแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับปลูกพืช ความต้องการของชุมชน เวลาและทุนทรัพย์ที่ใช้ในการดูแลรักษาพันธุ์ไม้ และการเข้าถึงแหล่งการตลาด และ 3) นำผลที่ได้มาปรับปรุง หรือปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาอาชีพไปตามความเหมาะสม ซึ่งที่ผ่านมามหาวิทยาลัยและชาวบ้านเพียงร่วมกันกำหนดวิธีดำเนินการศึกษาหาพันธุ์ไม้ป่า ไม้เกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่การจัดการพื้นที่ปลูก รูปแบบการปลูกพืช การดูแลรักษา รวมถึงการจัดหาพันธุ์ไม้และการตลาด

6. การสรุปความเหมาะสม (Suitability) การร่วมกันวิเคราะห์ลงข้อสรุปเป็นการมุ่งสร้างให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญคือ การหมั่นค้นคว้าหาความรู้ ร่วมกับข้อมูลที่แท้จริงจากการลงมือทำ รวมทั้งนำความรู้จากหลาย ๆ ด้านมาประยุกต์ใช้ในการปลูกป่าสร้างรายได้ และสามารถนำมาปรับใช้ได้กับอีกวิชาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกันโดยตรงอย่างยั่งยืนในชุมชน ซึ่งที่ผ่านมามหาวิทยาลัยและชาวบ้าน ได้ดำเนินการเพียงแค่สรุปพันธุ์ไม้และความต้องการพันธุ์พืชของพื้นที่เป้าหมาย รวมถึงการสรุปพื้นที่และพันธุ์ไม้ของผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จ

7. การจัดทำแผนการปลูกพืช (Planning) ในการวางแผนการปลูกพืชให้เกิดประสิทธิผลนั้นจะต้องอาศัยกระบวนการต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันพิจารณาโดยคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ควรจัดให้มีการวางแผนการทำงานอย่างมีระบบ มีขั้นตอนเพื่อลดความซ้ำซ้อน ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย รวมถึงมีวิธีการตรวจสอบ วิธีการวัดผลในการทำงาน เพื่อนำไปปรับปรุง และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการสร้างป่าสร้างรายได้ในชุมชน ซึ่งที่ผ่านมาหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้ชี้แจงทำความเข้าใจแก่ชุมชนและชาวบ้าน เพียงร่วมกันจัดทำแผนการปลูกพืช ตลอดจนให้ความรู้เรื่องการปลูกพืชและการดูแลรักษา เพื่อวางเงื่อนไขแก่ผู้รับพันธุ์ไม้ในการจัดทำธนาคารพันธุ์ไม้ชุมชน

8. การรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ (Recruitment) องค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องให้ความสำคัญต่อรูปแบบการรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ การจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน การกระจายความรับผิดชอบของสมาชิกในการร่วมกันปลูกป่า และสร้างรายได้ร่วมกัน ตลอดจนมีความอดทนและพยายามสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อการดำเนินกิจกรรม สมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมควรมีความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น การเข้าร่วมประชุม การร่วมติดตาม พร้อมทั้งร่วมคิดและเสนอความเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งที่ผ่านมาเพียงแค่ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติและผู้นำโครงการจัดทำประชาคมให้ความรู้แก่ผู้สนใจและรับสมัครบุคคลเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสร้างป่าสร้างรายได้

9. การจัดหาพันธุ์ไม้ (Procurement) ชาวบ้านและชุมชนควรมีองค์ความรู้ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบที่เพียงพอและสามารถหาได้สะดวกเพื่อลดต้นทุน รวมถึงทักษะและความรู้ความสามารถหรือภูมิปัญญาชาวบ้านของสมาชิกจะช่วยให้พันธุ์ไม้ที่ผลิตได้นั้นมีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่ภาคสังคมและชุมชนมีความต้องการ ซึ่งที่ผ่านมาหน่วยงานต่าง ๆ ได้ดำเนินการเพียงแค่สนับสนุนพันธุ์ไม้ รวบรวมข้อมูลตามแบบรายงาน และสรุปจำนวนพันธุ์ไม้ที่ต้องการจัดหาในช่วงที่ผ่านมาอย่างเหมาะสม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการฯ ควรให้ความสำคัญต่อวิธีการชักชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงกำหนดมาตรการเพื่อนำไปสู่การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ การเข้าถึงชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อแลกเปลี่ยนและเชิญชวนผู้สนใจเข้าร่วมโครงการให้มากขึ้น อาทิ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการฯ ควรกำหนดกระบวนการในการติดตามให้เกิดความชัดเจน สัมมนาให้ความรู้ต่อการจัดกระบวนการกลุ่มทุกหน่วยงานประชุมทำความเข้าใจซึ่งกันและกันและร่วมออกแบบพัฒนารูปแบบของโครงการให้มีความสอดคล้องกัน การตรวจสอบและติดตามการดำเนินโครงการอยู่เสมอ ควรระดมความร่วมมือจากผู้นำชุมชน รวมถึงทุกหน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในการทำความเข้าใจกับภาคประชาชนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการฯ ควรเร่งดำเนินการสำรวจ

ความต้องการของชุมชนในการปลูกพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม และความต้องการของกลไกการตลาด อันนำไปสู่การสร้างอาชีพ และประชาชนมีรายได้จากการเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งควรสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อระดมสรรพกำลังในการจัดหาพันธุ์ไม้ให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ยั่งยืนและเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืนตลอดไป ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรมีการสนับสนุนงบประมาณจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน เป็นการเพิ่มโอกาสในการสร้างอาชีพให้กับประชาชนในชุมชนทำให้มีงานทำเพิ่มมากขึ้น พัฒนาและส่งเสริมการประกอบอาชีพร่วมกับการสร้างป่าของคนในชุมชนซึ่งเป็นการยกระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ควรส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างทั่วถึง ตลอดจนส่งเสริมให้ความรู้ การอบรม ตลอดจนการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาศักยภาพสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กฤติลักษณ์ กันโต และคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมของราษฎรผู้เข้าร่วมโครงการสร้างป่าสร้างรายได้จังหวัดเลย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 11(2), 349-359.
- กัจจกร ตติยกวี. (2558). การประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษา ณ เมืองอินซอน สาธารณรัฐเกาหลี. กรุงเทพมหานคร: สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- โชติ บดีรัฐ และยุวดี พ่วงรอด. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 21(1), 29-42.
- เทพณรงค์ ยะสุข. (2557). สร้างป่า สร้างรายได้การประชุมสัมมนารักษ์ป่าน่าน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การเรียนรู้และบริการวิชาการ เครือข่ายแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2563). ทฤษฎีการพัฒนาฟื้นฟูป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. เรียกใช้เมื่อ 11 มกราคม 2563 จาก [https:// www.chaipat.or.th/concept-and-theory-development/theory-developed-forest-restoration.html](https://www.chaipat.or.th/concept-and-theory-development/theory-developed-forest-restoration.html)
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2557). คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพระราชวังสวนจิตรลดา.

- อลงกต สารกาล และศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ. (2561). แนวทางการสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเลิศด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 9(1), 29-58.
- Boissevain, J. & Mitchell, J. C. (1973). Network Analysis: Studies in Human Interaction. Netherlands: Mouton & Co.
- Burke, A. (1999). Communications & Development: a practical guide. London: Social Development Division Department for International Development.
- Isranews. (2562). สร้างป่า สร้างรายได้' สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้าฯ ทรงเน้นย้ำ เร่งส่งเสริมเลี้ยงไก่ในค่ายทหาร. น่าน: สำนักข่าวอิสรา.
- Starkey, P. (1997). Networking for Development. London: IFRTD The International Forum for Rural Transport and Development.
- Yamane, T. (1967). Statistics: An Introductory Analysis. (2nd Edition). New York: Harper and Row.